

تبیین حجاب و عفاف شاخص تراز بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در اندیشه رهبری

طاها عشایری^۱، علی میرزاپور^۲

۲

دوره ۱، شماره ۲، پیاپی ۲
پاییز ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۷/۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۸/۲۵

صص: ۷۶-۴۷

شاپا چاپ: .....

چکیده

حجاب و عفاف، دو مفهوم کلیدی در اسلام هستند که فراتر از یک پوشش ساده، نشان‌دهنده نگاه عمیق اسلام به ارزش انسان و سلامت جامعه می‌باشند. این پژوهش به بررسی جایگاه حجاب و عفاف در اندیشه رهبر انقلاب پرداخته است. برای این کار، ۳۴ سخنرانی ایشان بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۳ مورد مطالعه قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از نگاه رهبر انقلاب، حجاب سه جنبه مهم اول یک دستور دینی قطعی برای زنان مسلمان، دوم یک قانون برای همه افراد جامعه و سوم یک مسئولیت اجتماعی برای همه دارد. ایشان با اشاره به قرآن، دلیل حجاب را "ایمن کردن" زنان در جامعه، حفظ ارزش و احترام آنان و جلوگیری از نگاه‌های نادرست برای حفظ سلامت اخلاقی جامعه می‌دانند. به گفته ایشان، حجاب مانند دیواری است که از یک باغ محافظت می‌کند و به آن اجازه رشد می‌دهد، بنابراین حجاب "محدودکننده" نیست، بلکه "امنیت‌بخش" است. رهبر انقلاب همچنین بر نقش حجاب در "محکم کردن خانواده" و "پایداری در برابر فرهنگ بیگانه" تأکید کرده و آن را مانند یک سنگر در برابر برنامه‌های دشمن برای از بین بردن هویت ایرانی-اسلامی می‌دانند. در این زمینه، موفقیت‌های زنان ایرانی با حجاب در میدان‌های جهانی (به‌ویژه در ورزش)، نمونه‌ای عملی و بسیار اثرگذار معرفی شده است. این موفقیت‌ها هم ادعای غرب مبنی بر اینکه "با حجاب نمی‌توان پیشرفت کرد" را رد می‌کند و هم برای دیگر زنان مسلمان جهان الهام‌بخش است.

کلیدواژه‌ها: حجاب-عفاف، مقام معظم رهبری، تراز انقلاب اسلامی، مقاومت فرهنگی، مصونیت‌بخشی، تمدن اسلامی.

DOI:

استناد: عشایری، طاها؛ ، میرزاپور، علی(۱۴۰۴). تبیین حجاب و عفاف شاخص تراز بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

در اندیشه رهبری، پژوهش‌های راهبردی گام دوم انقلاب اسلامی، (۲)، ۳۲-۷.

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

t.ashayeri@uma.ac.ir

(نویسنده مسئول)

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

مقدمه

حجاب و عفاف، به عنوان دو مفهوم کلیدی در منظومه ارزشی اسلام، همواره جایگاهی محوری در تبیین سبک زندگی اسلامی و تنظیم روابط اجتماعی داشته‌اند. این مفاهیم، فراتر از یک دستورالعمل ظاهری، بازتابی از جهان‌بینی عمیق اسلامی درباره کرامت انسان، حکمت‌های تشریح احکام و نقش آن در سلامت و تعالی جامعه هستند. در دوران معاصر، این مفاهیم با چالش‌های گفتمانی و اجتماعی متعددی مواجه شده‌اند؛ از یک سو، گفتمان مسلط غربی با رویکردی سکولار و اومانستی، به بازتعریف این مفاهیم بر اساس اصولی مانند آزادی مطلق فردی و اصالت لذت پرداخته و آن را نمادی از محدودیت و استیلاي مردسالاری قلمداد می‌کند (ساردار، ۲۰۱۹: ۱۱۵). از سوی دیگر، جریان‌های افراطی نیز با قرائتی خشک و غیرقابل انعطاف، تصویری خشن و غیرجذاب از این فریضه الهی ارائه داده‌اند. این تقابل گفتمانی، ضرورت بازخوانی اصیل، عقلانی و جذاب از مبانی، اهداف و آثار حجاب و عفاف را از منظر منابع دست‌اول دینی و اندیشمندان اسلامی دوچندان کرده است. از نگاه منابع دینی، حجاب تنها به پوشش ظاهری محدود نمی‌شود، بلکه تجلی‌گاه «عفاف» به عنوان یک فضیلت درونی و حالت روانی کنترل تمایلات است. قرآن کریم در آیات متعددی همچون آیه ۵۹ سوره احزاب و آیه ۳۱ سوره نور، به صراحت به مسئله حجاب و مراعات حریم در نگاه کردن و رفتار اشاره کرده است. در این آیات، فلسفه این دستور، نه محدودیت زن، بلکه «برای اینکه شناخته نشوید و مورد اذیت قرار نگیرید» (لِيَعْرِفَنَّ فَلَا يُؤْذَيْنَ) و همچنین «تقوا» و حفظ کرامت انسانی ذکر شده است (طباطبایی، ۱۳۹۰ ق، المیزان، ج ۱۵، ۱۲۳). پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ» (حیا از ایمان است) (کلینی، الکافی، ج ۲، ۱۰۶) و امام صادق (ع) عفاف را زینت فقر و پارسایی می‌داند (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، بحار الأنوار، ج ۷۸: ۲۴۵). مطهری در کتاب «مسئله حجاب»، با نقدی تاریخی و جامعه‌شناختی، به واکاوی ریشه‌های حجاب در ادیان و فرهنگ‌های پیش از اسلام پرداخته و تمایز حجاب اسلامی را در نگاه متعادل و کرامت‌محور آن می‌داند. از نظر وی، «حجاب اسلامی، برخلاف برخی شکل‌های تحریف‌شده آن، نه برای حبس زن که برای مصونیت او و استواری کانون خانواده است» (مطهری، ۱۳۵۷: ۷۸). حجاب، زن را از اینکه به عنوان یک «شیء» در جامعه نگریسته شود، بازداشته و به او امکان می‌دهد تا بر اساس شخصیت و شایستگی‌های انسانی‌اش شناخته شود. از نگاه امام خمینی (ره)، حجاب نماد استقلال فرهنگی و

مبارزه با استعمار فکری است. ایشان حجاب را سنگری در برابر تهاجم فرهنگی غرب می‌دانستند که هدف آن ترویج فرهنگ برهنگی و به تباهی کشاندن جوانان است (امام خمینی، صحیفه نور، ۱۳۵۷، ج ۴: ۳۲۱). رهبر انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) با تأکید بر بُعد عقلانی و مبتنی بر حکمت در مسئله‌ی حجاب، آن را منشأ امنیت فردی و آرامش روانی زنان در اجتماع و عاملی مهم در پاسداری از استحکام خانواده دانسته‌اند. ایشان در سخنان گوناگون خود، بر ضرورت تبیین مبانی و فلسفه‌ی حجاب و رویارویی با برداشت‌ها و تحریف‌های جریان‌های معارض تأکید کرده‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳). بر این اساس هدف اصلی تحقیق تبیین حجاب و عفاف شاخص تراز بیانیه گام انقلاب اسلامی در اندیشه رهبری است.

مبانی و رویکردهای نظری

قرآن کریم در آیه ۳۱ سوره نور می‌فرماید: «به زنان باایمان بگو: چشم‌های خود را [از نگاه به نامحرمان] فروگیرند و پاکدامنی ورزند و زینت‌های خود را آشکار نکنند مآنچه که طبعاً آشکار است!» همچنین در آیه ۵۹ سوره احزاب آمده است: ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو: پوشش‌های خود را بر خود فروگیرند.^۱ بر اساس کلام شریف پیامبر اعظم اسلام (ص)، «حیا بخشی از ایمان محسوب می‌شود» (کلینی، الکافی، ج ۲، ۱۰۶). در نگاه اسلام، حجاب را نباید به عنوان یک قید برای بانوان تلقی کرد؛ بلکه به عنوان یک حفاظ امنیتی است تا زن بتواند بدون نگرانی از آزار و تعرض، به مشارکت فعال در جامعه پردازد (مطهری، ۱۳۵۷: ۱۸۹). از منظر سیاسی، حجاب به عنوان یک سد دفاعی در برابر نفوذ فرهنگ غربی تفسیر شده است (امام خمینی، ۱۳۵۷ صحیفه نور، ج ۱۰، ۲۳۴). علاوه بر این، رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز تأکید کرده‌اند که حجاب در اصل به معنای مصونیت است، نه محدودسازی. ایشان حجاب را تشبیه کرده‌اند به دیواری که اطراف باغ را می‌گیرد؛ این دیوار هم از باغ در برابر آسیب‌ها محافظت می‌کند و هم این امکان را فراهم می‌آورد که درختان بتوانند به رشد و شکوفایی کامل دست یابند (خامنه‌ای، بیانات در دیدار بانوان، ۱۳۶۷/۰۷/۲۶).

^۱ «قُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضٌ مِّنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا
^۲ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ»

مهم‌ترین شاخص‌های عفاف و حجاب عبارت است از:

- پاکدامنی: (حفظ حریم روابط زن و مرد) (نراقی، معراج السعاده، ۱۳۷۸: ۲۳۴)
- حیا و شرم: (کنترل نگاه و گفتار) (فیض کاشانی، محجه البیضاء، ج ۳، ۸۹)
- قناعت: (دوری از اسراف و دوری از تجمل‌گرایی) (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، غرر الحکم، حدیث ۴۵۶۲)
- پوشش کامل بدن: (به جز صورت و دست‌ها تا مچ) (خامنه‌ای، استفتانات، ج ۳، سؤال ۱۲۰)
- ضخیم بودن و عدم تن‌نما بودن لباس: (پوشش نباید بدن را نشان دهد) (گلپایگانی، مجمع المسائل، ج ۱، ۲۵۴)
- طرح و رنگ متعارف: (پرهیز از جلب توجه نامتعارف) (صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۲، ۱۴۱)
- آراستگی به شکل متعادل: (دوری از آرایش‌های تحریک‌کننده) (مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۳، ۲۶۳)

نظریه کرامت انسانی و مصونیت‌بخشی

این نظریه با استناد به متون دینی، حجاب را عامل حفظ کرامت ذاتی زن و مصونیت‌بخشی به او در عرصه اجتماعی می‌داند. قرآن کریم با عبارت «يُدْنِينَ عَلَيْنَهُنَّ مِنَ الْجَلْبَابِ» (احزاب: ۵۹) بر ایجاد حریم امن برای زنان تأکید می‌ورزد. شهید مرتضی مطهری با تبیین این دیدگاه معتقد است: «حجاب اسلامی زن را از اینکه به عنوان یک شیء مورد بهره‌برداری قرار گیرد، مصون می‌داشته و به او امکان می‌دهد تا بر اساس شخصیت انسانی‌اش شناخته شود» (مطهری، ۱۳۵۷، ۷۸). علامه طباطبایی نیز در تفسیر المیزان با اشاره به آیه ۳۱ سوره نور، حجاب را عاملی برای «حفظ حریم شخصیت زن و جلوگیری از ابتذال» می‌داند (طباطبایی، المیزان، ۱۳۹۰، ق، ج ۱۵: ۱۲۳). قرآن کریم با بیان «قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ» (انعام: ۱۶۲) بر جنبه عبادتی تمام شئون زندگی از جمله پوشش تأکید می‌کند. آیت‌الله بهجت با استناد به روایت «الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَطْيَبُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ» (کلینی،

الکافی، ج ۵، ۷۸) حجاب را از برترین عبادات می‌دانند. علامه جعفری نیز با تحلیل فلسفی، عفاف را «تجلی بندگی و نشانه تسلیم در برابر اراده الهی» تفسیر می‌کند (جعفری، ۱۳۶۸: ۲۳۴).

نظریه استحکام نهاد خانواده

این نظریه حجاب و عفاف را عامل تحکیم بنیان خانواده و استمرار روابط سالم زناشویی می‌داند. قرآن کریم با تشبیه رابطه زوجین به «لباس» یکدیگر (بقره: ۱۸۷) بر نقش پوشش در ایجاد صمیمیت و اعتماد متقابل تأکید می‌کند. شهید مطهری با تبیین این مفهوم می‌نویسد: «حجاب دیواری است که حریم خانواده را از تعرض بیگانگان حفظ می‌کند» (مطهری، ۱۳۵۷: ۱۶۷). دکتر محسن قرائتی نیز با استناد به روایت امام علی (ع) «الْعَفَافُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، غرر الحکم، حدیث ۲۳۴۵) بر نقش عفاف در پایداری کانون خانواده تأکید می‌کند. قرآن کریم با اشاره به عذاب شدید برای کسانی که «يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ» (نور: ۱۹) بر پیامدهای اجتماعی بی‌حجابی تأکید می‌کند. «حجاب مانند سیستم ایمنی جامعه را در برابر بیماری‌های اخلاقی مقاوم می‌سازد» (جوادی آملی، ۱۳۷۸: ۱۸۹). امام خمینی (ره) با شعار «حجاب پرچم مبارزه با استکبار است» (صحیفه نور، ۱۳۵۷: ج ۱۰، ۲۳۴) بر این بعد سیاسی-فرهنگی حجاب تأکید می‌ورزد. مقام معظم رهبری نیز با تحلیل تاریخی می‌فرمایند: «استعمارگران می‌دانستند برای تسلط بر جوامع اسلامی باید حجاب را مورد حمله قرار دهند» (خامنه‌ای، ۱۳۶۷/۰۷/۲۶).

پیشینه تحقیق

بهجت پور و احمدی بیغش (۱۴۰۳) در پژوهش خود با عنوان «سیاست گذاری‌های قرآن کریم در جامعه پذیرای عفاف و حجاب»، این نکته را برجسته ساختند که قرآن کریم با صرفاً وضع حکم پوشش، فرهنگ حجاب اسلامی را بنیان نهاد، بلکه با تفکیک میان «عفاف» (به مثابه هنجار درونی) و «حجاب» (به عنوان حکم بیرونی)، زیرساخت لازم برای درون‌سازی و جامعه‌پذیری آن را مهیا کرد. سیاست قرآنی در ابتدا متمرکز بر تحقق زیست عقیفانه و شکل‌دهی به شخصیت اجتماعی ایمانی در هر دو جنس بود، و سپس حکم حکومتی حجاب به عنوان نماد هویت اجتماعی مؤمنانه ابلاغ شد.

زارع (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان «طراحی الگوی مفهومی حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن و احادیث و دلالت‌های تربیتی آن»، نشان داد که چارچوب مفهومی حجاب و عفاف از منظر اسلامی دو بُعد دارد: بُعد سلبی (که شامل نفی پوشش نامناسب، فساد، آسیب به بنیان خانواده و کرامت بانوان است) و بُعد ایجابی (که شامل تقوا، سلامت اخلاقی جامعه، اعطای احترام به زن، امنیت و استحکام خانواده می‌شود). این الگو با به‌کارگیری روش نظریه داده بنیاد استخراج گردیده است.

زرشیحی، شایگان مهر و حسین جانزاده (۱۳۹۷) در بررسی خود با عنوان «بررسی حجاب در قرآن و کتب اربعه و صحاح سته»، تأکید کردند که حجاب هم در قرآن و هم در کتب حدیثی اصلی اهل سنت و شیعه مورد تأکید قرار گرفته است. نتیجه‌گیری آن‌ها این است که حجاب یکی از مصادیق کلی عفاف محسوب می‌شود و عاملی در جهت تعالی جامعه و حفظ شأن زن است؛ اگرچه معنای عفاف گسترده‌تر از حجاب است، این دو مفهوم در یک معنا در نظر گرفته می‌شوند.

شعبانپور، بشارتی و ولدخانی (۱۳۹۶) با عنوان «تحلیلی بر حجاب و عفاف از منظر قرآن با تکیه بر مصلحت در نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی»، با تکیه بر نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی، توضیح دادند که دستور به حجاب و عفاف، بر پایه مصلحت فردی و جمعی و در راستای دستیابی به تعادل و عدالت اجتماعی بنا شده است. این احکام، ریشه در سرشت استخدام و عدالت‌خواهی انسان داشته و نهایتاً به تأمین مصالح عامه منجر می‌شوند.

شریفی و رفیعی (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان «عفاف و حجاب در متون مقدس با تأکید بر قرآن کریم»، اعلام کردند که عفاف و حجاب در ادیان الهی، به ویژه دین مبین اسلام، اهمیت بالایی دارد و رابطه میان این دو به صورت «عام و خاص مطلق» تعریف می‌شود (هر فرد عقیفی باحجاب است، اما این امکان وجود دارد که فردی باحجاب، عقیف نباشد). یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که تجلیات عفاف و حجاب در قرآن در چهار سطح رفتار، گفتار، نگاه و پوشش مطرح شده است.

کریمی و طالبی (۱۴۰۰) در پژوهش «جستاری بر تجارب زیسته دانش آموزان از حدود حجاب اسلامی»، با مطالعه پدیدارشناختی بر تجارب دانش آموزان دختر، دریافتند که از نظر آن‌ها، دامنه حجاب تنها به پوشش محدود نمی‌شود و شامل رفتار، گفتار و نگاه نیز می‌گردد. عواملی که بر درک آن‌ها از حدود حجاب تأثیرگذارند شامل محیط، فضای مجازی، برداشت‌های شخصی، زمان، تجربیات گذشته

و نقص اعتقادی است؛ برای نهادینه شدن آن، تقویت آگاهی‌بخشی علمی و خودپنداره مثبت پیشنهاد شده است.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون (تماتیک) به بررسی بیانات مقام معظم رهبری درباره حجاب و عفاف پرداخته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه بیانات، سخنرانی‌ها و متون منتشرشده مقام معظم رهبری در بازه زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۳ در خصوص موضوع حجاب و عفاف است. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و با تمرکز بر بیاناتی انجام شده که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به ابعاد مختلف موضوع پرداخته‌اند. در نهایت، ۳۴ سند بیانی به عنوان نمونه نهایی انتخاب و تحلیل شد. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، فیش‌برداری کتابخانه‌ای و مطالعه اسنادی بوده است. داده‌ها از منابع پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری (پایگاه اینترنتی farsi.khamenei.ir) استخراج شده‌اند. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک تحلیل مضمون (تماتیک) در سه سطح مضمون پایه، مضمون سازمان‌دهنده و مضمون فراگیر استفاده شده است. در این راستا، پس از استخراج مفاهیم اولیه، مضامین اصلی و فرعی شناسایی و در نهایت شبکه‌ای از مضامین مرتبط تشکیل گردید.

یافته‌های تحقیق

حجاب: تکلیف شرعی و قانونی برای همه

تحلیل‌های رهبر معظم انقلاب پیرامون حجاب، همواره از دو منظر شرعی و حقوقی مورد بررسی قرار می‌گیرد. از منظر فقهی و دینی، حجاب به عنوان یک حکم قطعی و واجب مطرح می‌شود که التزام بدان برای بانوان مسلمان امری ضروری است. ایشان در دیدار مسئولان نظام در تاریخ ۱۴۰۳/۰۱/۱۵ فرمودند: «از لحاظ شرعی، حجاب یک حکم مسلم شرعی است؛ یعنی برای بانوان، پوشاندن غیر از صورت و دو دست — وجه و کفین — واجب است؛ این چیزی است که از آن صرف‌نظر نمی‌شود کرد. مردم ما مسلمانند، مقیدند، متعبدند، بانوان ما متعبدند، باید رعایت کنند این را؛ حکم شرع است. یک نگاه، نگاه قانونی است؛ قانون واجب‌الاطاعه است و در این زمینه، حکم قانونی وجود دارد؛ رعایت

حکم قانون برای همه واجب است. چه آن کسانی که به شرع معتقدند، چه حتی آن کسانی که به شرع هم معتقد نیستند، قانون را بایستی رعایت کنند.» علاوه بر این، از منظر حقوقی، حجاب در چارچوب نظام جمهوری اسلامی به عنوان یک الزام قانونی برای همه افراد جامعه تعریف شده است، حتی برای کسانی که اعتقادی به مبانی شرعی ندارند؛ زیرا قوانین جاری کشور انعکاسی از اراده عمومی و مبتنی بر اصول دینی هستند. این رویکرد، جایگاه حجاب را از یک انتخاب صرفاً شخصی فراتر برده و آن را به عنوان یک تعهد متقابل در سطوح اجتماعی، دینی و قانونی مستقر می‌سازد.

حجاب در قرآن: پرده‌ای برای کنترل جاذبه جنسی

تأکید اسلام بر مقوله حجاب به این دلیل است که این امر می‌تواند در قبال جاذبه جنسی، عاملی برای ایجاد محدودیت و کنترل باشد. این موضوع در سوره احزاب، در دو موضع، مورد اشاره قرار گرفته است: یکی در آیه «وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ»؛ این بدان معناست که افرادی که به منزل پیامبر (ص) وارد می‌شوند و نیازمند دریافت چیزی (مانند غذا) هستند، باید این درخواست را از پشت پرده مطرح کنند تا از مواجهه مستقیم با همسران پیامبر ممانعت شود؛ دقت در این سطح رعایت شده است. همین مضمون در یک آیه دیگر از سوره احزاب نیز منعکس گردیده است (بیانات در دیدار اقشار مختلف بانوان، ۱۴۰۲/۱۰/۰۶).

این سخنرانی، مبانی قرآنی حجاب را در بستر مدیریت روابط اجتماعی و ممانعت از بهره‌برداری‌های جنسی تشریح می‌کند. توجه به عبارت «من وراء حجاب» آشکار می‌سازد که شریعت اسلامی، حتی در ساده‌ترین تعاملات روزمره (نظیر درخواست یک شیء)، بر لزوم حفظ حریم شخصی و فاصله‌گذاری جنسیتی تأکید دارد. در نتیجه، حجاب فراتر از صرفاً یک پوشش ظاهری، به مثابه عنصری بنیادین در فرهنگ حیا، احترام متقابل و تنظیم فضای عمومی عمل می‌کند و جامعه را از آسیب‌های اخلاقی حفظ می‌نماید.

وجوب قطعی حجاب و رد شبهه‌های معاصر

"حجاب یک ضرورت شریعتی است؛ شریعت است؛ ضرورت شرعی است؛ یعنی هیچ تردیدی در وجوب حجاب وجود ندارد؛ این را همه باید بدانند. این که حالا خدشه کنند، شبهه کنند که آیا

حجاب هست، لازم است، ضروری است، نه جای خدشه و شبهه ندارد؛ یک واجب شرعی است که باید رعایت بشود، منتها آن کسانی که حجاب را به طور کامل رعایت نمی‌کنند، این‌ها را نباید متهم کرد به بی‌دینی و ضدانقلابی" (بیانات در دیدار اқشار مختلف بانوان، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)

این سخنرانی دو پیام کلیدی دارد:

اول، قطعیت و جوب حجاب در اسلام و عدم جایگاه برای شک یا تردید در این باب؛ دوم، عدم تکفیر یا طرد افراد که به دلایل مختلف ممکن است در رعایت کامل حجاب کوتاهی کنند. رهبر انقلاب با این رویکرد، بین اصول شرعی و تعامل انسانی-تربیتی تفکیک قائل می‌شوند: حجاب یک واجب است، اما نقص در اجرا لزوماً نشانه دشمنی با نظام یا دین نیست. این نگاه، فضایی برای همراهی فرهنگی و اصلاح تدریجی فراهم می‌کند، نه طرد و سرزنش.

الگوی قهرمانی: حجاب در میادین ورزشی

"موفقیت‌های بانوان ورزشکار ایرانی در عرصه‌های بین‌المللی، به عنوان قوی‌ترین و مؤثرترین ابزار تبلیغی برای حجاب مطرح شده است. در بیانات ایشان در دیدار اқشار مختلف بانوان در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۱۴، به این نکته اشاره شد: «در میدانهای ورزشی؛ شما ببینید، دخترهای ما می‌روند در میدانهای ورزشی، قهرمان می‌شوند، طلا می‌گیرند با حجاب اسلامی؛ کدام تبلیغ برای حجاب بهتر از این است؟ تعدادی از این خانمها آمدند آن طلاهایشان را به بنده اهدا کردند. من البته برمیگردانم به خودشان که نگه دارند؛ اما واقعاً من افتخار می‌کنم به این جور خانمها. در یک میدان بین‌المللی که میلیون‌ها انسان از پشت دوربین‌ها دارند می‌بینند، این دختر ایرانی می‌رود آنجا، مدال طلا را می‌گیرد، پرچم کشورش را بالا می‌برد و آن وقت با حجاب ایستاده؛ تبلیغی برای حجاب بهتر از این، بیشتر از این؟"

حضور زنان ایرانی در رقابت‌های جهانی، علاوه بر نمایش قابلیت‌های آنان، تلویحاً ادعای رایج در غرب مبنی بر وجود «تعارض میان پیشرفت و عفت» را نفی می‌کند. تصویری که از یک زن قهرمان، محجبه، در کنار پرچم ایران در صحنه جهانی مخابره می‌شود، به یک نماد فرهنگی قدرتمند تبدیل شده و هویت اسلامی-ایرانی را به نمایش جهانی می‌گذارد.

زن ایرانی، خط مقدم مقاومت فرهنگی

"در این قضایای [اغتشاشات ۱۴۰۱]، خب دیدید دیگر، علیه حجاب خیلی کار شد؛ چه کسی ایستادگی کرد در مقابل این تلاشها و فراحوانها؟ خود زنها؛ زن‌ها ایستادگی کردند. آن‌ها امیدشان به همین زنهایی بود که شما به آنها می‌گویید بدحجاب؛ امیدشان به اینها بود. این‌ها امیدشان این بود که همینهایی که حجاب نیمه‌کاره دارند بکلی کشف حجاب کنند، [ولی] نکردند؛ یعنی زدند تو دهن آن تبلیغ‌کننده و فراحوان‌فرستنده" (بیانات در دیدار اقشار مختلف بانوان، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)

این سخنرانی، نقش زنان در مقاومت فرهنگی را در بحران‌های اجتماعی برجسته می‌کند. رهبر انقلاب تأکید می‌کند که حتی زنانی که حجاب کاملی ندارند، در برابر برنامه‌ریزی‌های دشمن برای کشف کامل حجاب ایستادگی کردند. این ایستادگی، نشان‌دهنده هویت عمیق اسلامی-ایرانی مردم است و ثابت می‌کند که حجاب، حتی در سطحی ناقص، بخشی از هویت ملی محسوب می‌شود. این نگاه، زنان را نه به عنوان «هدف»، بلکه به عنوان «عامل مقاومت» در جنگ فرهنگی معرفی می‌کند.

عامل تربیتی با بدحجابی: نه طرد، بلکه همراهی

"بدحجابی یا ضعف حجاب درست نیست اما این موجب نمی‌شود که ما این [افراد] را از حوزه دین و انقلاب و مانند اینها خارج بکنیم و خارج بدانیم؛ چرا؟ البته همه ماها یک نقصهایی داریم، باید نقصها را برطرف کنیم؛ هر چه بتوانیم برطرف کنیم، بهتر است" (بیانات در دیدار اقشار مختلف بانوان، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)

رهبر انقلاب در این سخنرانی، رویکرد تربیتی و انسانی را در برابر بدحجابی ترجیح می‌دهد. به جای طرد یا تکفیر، ایشان تأکید بر همراهی، اصلاح و رفع نقص دارند. این دیدگاه، از اصل «همه انسان‌ها دارای نقص هستند» سرچشمه می‌گیرد و فضایی برای رشد فردی و اجتماعی فراهم می‌کند. این رویکرد، همزمان با تأکید بر اهمیت حجاب، از سخت‌گیری‌های غیرتربیتی فاصله می‌گیرد و بر فرهنگ همدلی و اصلاح تأکید دارد.

حجاب: نماد مقاومت در برابر جنگ فرهنگی

"بنده به صراحت اعلام می‌کنم که پشت برنامه‌ریزی اغتشاشات سال ۱۴۰۱، دست‌های آمریکا، رژیم جعلی صهیونیستی، و ایادی آن‌ها قرار داشتند؛ این‌ها نشسته‌اند و برای این امر طرح‌ریزی کرده‌اند. همچنین، عده‌ای از خائنان ایرانی خارج از کشور، به عنوان مزدوران و حقوق‌بگیران آن‌ها، در این راستا یاری رساندند. بنابراین، ماهیت اصلی درگیری نه بر سر مسئله حجاب یا بدحجابی است، و نه بر سر درگذشت ناگوار یک دختر جوان؛ موضوعات مطرح شده توسط دیگران، محور اصلی این نزاع نیستند. شواهد نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از افرادی که حجاب کامل ندارند، از حامیان جدی نظام جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند و در آیین‌های مذهبی و انقلابی حضور فعال دارند؛ بنابراین، تمرکز بحث بر این افراد نیست. اصل ماجرا، مربوط به استقلال کشور، ایستادگی ملت، و تقویت اقتدار ایران اسلامی است؛ این‌ها محور واقعی اختلاف می‌باشند." (بیانات در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱).

این سخنرانی، حجاب را در چارچوب جنگ فرهنگی جهانی تبیین می‌کند. رهبر انقلاب تأکید می‌کند که هدف دشمن، نابودی حجاب نیست، بلکه تضعیف استقلال و اقتدار ایران اسلامی است. بدین ترتیب، حجاب به یک نماد مقاومت تبدیل می‌شود که حفظ آن، دفاع از هویت ملی و دینی است. این دیدگاه، حجاب را از یک مسئله فردی به یک مسئله امنیتی-فرهنگی تبدیل می‌کند.

حجاب در عرصه جهانی: نماد عفت و افتخار

"آن بانوی شجاع و باایمانی که روی سگوی قهرمانی [وقتی] مرد بیگانه دست دراز می‌کند، دست نمی‌دهد یا در مقابل چشم میلیون‌ها انسانی که خیلی از اینها تربیت شده‌اند برای اینکه ضد حجاب و ضد عفت زن حرکت بکنند و حرف بزنند، آنجا با چادر و با حجاب اسلامی می‌ایستد... این‌ها چیزهای مهمی است؛ ماها گاهی یک مقداری عادت می‌کنیم به یک چیزی، اهمیتی و عظمت کار از چشممان می‌رود. این پدیده‌ها در این دنیای امروز، دنیای مادگرایی، دنیای فساد، پدیده‌های عجیبی است." (بیانات در دیدار دست‌اندرکاران دومین کنگره ملی شهدای ورزشکار، ۱۴۰۱/۰۶/۲۰)

در این سخنرانی، رهبر انقلاب به ارزش نمادین حجاب در عرصه جهانی اشاره می‌کند. حضور زن ایرانی با چادر در میدانی بین‌المللی، نه تنها یک انتخاب شخصی، بلکه یک اعلان جهانی علیه

فرهنگ جنسی‌سازی و مصرف‌گرایی غربی است. این ایستادگی، در برابر جریان‌های ضد‌عفاف، یک پدیده مقاومتی محسوب می‌شود که در دنیای امروز، کم‌نظیر و ارزشمند است.

زنان در غرب: کالایی برای مصرف جنسی

"یک وقتی چند سال قبل در یک جمع یک نفر از من پرسید که شما در قضیه زن در مقابل غرب چه دفاعی دارید؟ من گفتم من دفاع ندارم، من حمله دارم! آن‌ها باید دفاع کنند، آن‌ها باید جواب بدهند. زن را تبدیل به کالا کردند. دفاع؟ من دفاع نمی‌کنم. ما مدعی هستیم در قضیه زن" (بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۰۵/۰۵).

این سخنرانی با لحنی تهاجمی، انتقاد رادیکالی از وضعیت زن در غرب ارائه می‌دهد. رهبر انقلاب تأکید می‌کنند که غرب زن را به کالایی برای مصرف تبدیل کرده است، در حالی که اسلام، زن را تکریم کرده و جایگاه انسانی او را بازگردانده است. این دیدگاه، اسلام را نه به عنوان «محدودکننده»، بلکه به عنوان منجی زن از تحقیر غربی معرفی می‌کند.

حجاب: ضربه‌ای به تمدن غربی

"زن باشرف و بااستعداد ایرانی یکی از بزرگترین ضربه‌ها را به تمدن غرب زده" (بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۰۵/۰۵)

این جمله کوتاه اما پرمعنا، زن ایرانی را به عنوان عامل تاریخی در جنگ تمدنی معرفی می‌کند. موفقیت زن ایرانی با حجاب، ادعای غرب مبنی بر اینکه «عفت و پیشرفت ناسازگارند» را در عمل تکذیب می‌کند. این موفقیت، نه تنها یک پیروزی فردی، بلکه یک شکست تمدنی برای غرب است.

حجاب و پیشرفت: تکذیب ادعای غرب

"زن ایرانی یکی از مهم‌ترین ضربه‌ها را به داعیه‌های غربی و دروغهای غربی وارد کرده. چطور؟ این‌ها سالها است — دویست سال است — که میگویند زن اگر چنانچه از قیود اخلاقی و شرعی و مانند این چیزها رها نشود نمی‌تواند پیشرفت کند، نمی‌تواند به مقامات عالی علمی و سیاسی و اجتماعی و غیره برسد؛ این جور دارند میگویند. شرط رسیدن زن به رتبه‌های بالای اجتماعی و

سیاسی و غیره این است که این قیود اخلاقی را رها کند. زن ایرانی این را در عمل تکذیب کرده" (بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۰۵/۰۵)

این سخنرانی، ادعای اصلی غرب درباره زن را هدف قرار می‌دهد و با اشاره به تجربه واقعی زن ایرانی، آن را رد می‌کند. رهبر انقلاب نشان می‌دهند که زن ایرانی بدون رها کردن «قیود اخلاقی»، به بالاترین جایگاه‌های علمی و سیاسی رسیده است. این تجربه، الگویی جایگزین برای جهان اسلام و حتی جهان غیرغربی ارائه می‌دهد.

حجاب همراه با موفقیت شغلی

"زن ایرانی در همه میدانها با موفقیت و سربلندی و با حجاب اسلامی ظاهر شده. اینها رجزخوانی نیست، اینها واقعیتهای محسوس جامعه ما است" (بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۱۴۰۱/۰۵/۰۵)

این سخنرانی، پیوند بین حجاب و موفقیت عملی را تأکید می‌کند. رهبر انقلاب تصریح می‌کنند که این موفقیت‌ها «واقعیت محسوس» است، نه شعار یا تبلیغ. این نگاه، حجاب را به عنوان بستری برای حضور مؤثر زن در جامعه معرفی می‌کند، نه مانعی برای آن.

حجاب: پلی برای ترقی زنان مسلمان

"زن‌های ورزشکار ما در این نوبت مسابقات جهانی - و نوبتهای قبل هم همین طور - ثابت کردند که حجاب اسلامی مانع درخشش نیست کما اینکه ما در میدان سیاست هم این را ثابت کردیم، در میدان علم هم این را ثابت کردیم، در میدانهای مدیریتی هم این را ثابت کردیم؛ در میدان ورزشی هم شما ثابت کردید که حجاب مانع درخشش زنان نیست، بر خلاف تبلیغات دشمنان و فریفتگان به حرفهای دشمنان که راجع به حجاب چیزهایی را می‌گفتند و می‌بافتند و منتشر می‌کردند. این حجاب شما به زنهای کشورهای مسلمان دیگر هم روحیه داد. من شنیدم در این سالها، زنهای ورزشکار بیش از ده کشور مسلمان دیگر با حجاب در میدانی بین‌المللی ورزش ظاهر شده‌اند؛ این کارها معمول نبود، این کار را شما کردید؛ بانوان قهرمان و ورزشکار ایرانی این کار را کردند و این راه را باز کردند" (بیانات در دیدار قهرمانان المپیک و پارالمپیک ایران در بازی‌های ۲۰۲۰ توکیو، ۱۴۰۰/۰۶/۲۷)

این سخنرانی، تأثیر بین‌المللی حجاب ایرانی را برجسته می‌کند. زنان ایرانی نه تنها برای خودشان، بلکه برای زن مسلمان جهان الگو شده‌اند. این حضور، یک حرکت فرهنگی جمعی را رقم زده که مرزهای جغرافیایی را درنوردیده است.

حجاب ورزشی: تجلی ارزش‌های اسلامی و انقلابی

"حجاب بانوان ورزشکار... واقعاً ارزش بزرگی است؛ پوشش چادر قهرمان طلائی این مسابقات در جایگاه پرچمداری با چادر، لباس ایرانی زن مسلمان را در مقابل چشم مردم دنیا نشان داد... این‌ها تجلی ارزش‌های اسلامی و انقلابی است؛ این‌ها معرف ایران است" (بیانات در دیدار قهرمانان المپیک و پارالمپیک ایران در بازی‌های ۲۰۲۰ توکیو، ۱۴۰۰/۰۶/۲۷)

در این سخنرانی، حجاب ورزشی به عنوان نمادی از هویت اسلامی-ایرانی توصیف می‌شود. چادر، نه تنها یک پوشش، بلکه لباس ملی و دینی است که در عرصه جهانی، ایران را معرفی می‌کند. این حضور، ترکیبی از عفت، افتخار و اقتدار است.

الگوسازی بین‌المللی زنان ایرانی

"حجاب شما بانوان ورزشکار به زنهای کشورهای مسلمان دیگر هم روحیه داد. من شنیدم در این سالها، زنهای ورزشکار بیش از ده کشور مسلمان دیگر با حجاب در میادین بین‌المللی ورزش ظاهر شده‌اند؛ این کارها معمول نبود، این کار را شما کردید؛ بانوان قهرمان و ورزشکار ایرانی این کار را کردند و این راه را باز کردند" (بیانات در دیدار قهرمانان المپیک و پارالمپیک ایران در بازی‌های ۲۰۲۰ توکیو، ۱۴۰۰/۰۶/۲۷)

این سخنرانی، تأثیر الهام‌بخش زنان ایرانی را بر سایر کشورهای اسلامی نشان می‌دهد. حضور آنها، یک الگوی عملی برای زنان مسلمان جهان ایجاد کرده که ثابت می‌کند می‌توان با حجاب، در عرصه‌های جهانی حضور داشت. این، یک پیروزی فرهنگی برای جهان اسلام است.

صلح‌ناپذیری امام خمینی در مسئله حجاب

"امامی که ما شناختیم و سالها با او همکاری کردیم و مردم دیدند امام را، کسی نبود که به خاطر رودربایستی با این و با آن و با این حرفها، از حکم خدا منصرف بشود... آن روزی که امام مسئله حجاب را مطرح کردند - یک الزام که زنها در محیط اجتماعی با یک حجاب داشته باشند - خیلی‌ها مخالف بودند، حتی افراد نزدیک به خود امام. یکی از نزدیکان امام آن روز آمد پیش من می‌گفت که آقا! این چه حرفی است که آقا دارند می‌زنند؟ این چه حرفی است که امام دارند می‌زنند؟ و شماها مثلاً بروید به امام بگویید منصرف بشوند که البته عقیده خود ما هم عقیده امام بود؛ یعنی خیلی‌ها مخالف بودند، [اما] نظر امام این بود و به طور قاطع مسئله حجاب را مطرح کردند که حرف درستی هم بود". (سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی‌ودومین سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۴۰۰/۰۳/۱۴)

این سخنرانی، صلح‌ناپذیری امام خمینی در برابر فشارهای داخلی و خارجی در مورد حجاب را برجسته می‌کند. امام، با وجود مخالفت‌های گسترده، حجاب را به عنوان یک الزام اسلامی مطرح کردند. این ایستادگی، نشان‌دهنده اولویت‌دهی به اصول دینی بر هرگونه سازش سیاسی یا اجتماعی است.

حجاب: مایه حیات و رشد زن

"این ادعا که حجاب عاملی برای جلوگیری از رشد و پیشرفت بانوان است، خلاف واقع می‌باشد؛ در مقابل، حجاب سدی در برابر نمایش‌ها و جلوه‌گری‌های بی‌مورد است که خود، مانع اصلی در مسیر حرکت فعال زن محسوب می‌شود. ما در عصر حاضر شاهد حضور هزاران بانوی ممتاز و شاخص در ابعاد مختلف علمی، عملی، اجتماعی، سیاسی و فنی هستیم که همگی با رعایت حجاب کامل به زندگی و فعالیت حرفه‌ای خود ادامه می‌دهند". (بیانات در ارتباط تصویری با مداحان، ۱۳۹۹/۱۱/۱۵)

این سخنرانی، ادعای ضدحجابی را با اشاره به تجربه واقعی زنان ایرانی رد می‌کند. رهبر انقلاب تأکید می‌کنند که حجاب، با جلوگیری از «خودنمایی‌های بی‌مورد»، فضایی برای تمرکز و رشد واقعی زن فراهم می‌آورد. این دیدگاه، حجاب را به عنوان عوامل تسهیل‌کننده پیشرفت معرفی می‌کند.

ضرورت رعایت حجاب در دانشگاه‌ها

"من نسبت به این [مسئله حجاب و حیای اسلامی در دانشگاه‌ها] دغدغه دارم و من خواهش می‌کنم که هم مسئولان دانشگاه‌ها و رؤسای دانشگاه‌ها، هم مدیران وزارت‌های مربوط به دانشگاه‌ها، هم خود دانشجویان - به خصوص دخترخانم‌ها - به مسئله حجاب، به مسئله فاصله‌گذاری بین زن و مرد که در اسلام وجود دارد توجه کنند، به آن اهمیت بدهند، موازین شرعی را در دانشگاه رعایت کنند." (بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۳۹۹/۰۲/۲۸)

در این سخنرانی، رهبر انقلاب دانشگاه‌ها را به عنوان مراکز فرهنگی معرفی می‌کند که موظف به رعایت موازین شرعی هستند. تأکید بر «فاصله‌گذاری» و «حجاب» نشان می‌دهد که فضای دانشگاه باید با ارزش‌های اسلامی هم‌راستا باشد، نه با فرهنگ غربی.

مسئولیت دولت در اجرای قانون حجاب

"حجاب یک حکم شرعی و یک مسئله قانونی است و در این زمینه باید در درجه اول، دستگاه‌های دولتی و حکومتی و مدیران آنها مراقبت کنند تا بر اساس قانون عمل شود." (دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت با رهبر انقلاب، ۱۳۹۸/۰۵/۳۰)

این سخنرانی، مسئولیت اولیه دولت در اجرای قانون حجاب را تأکید می‌کند. رهبر انقلاب تصریح می‌کند که اجرای قانون، وظیفه دستگاه‌های اجرایی است، نه فقط مردم. این دیدگاه، حجاب را به عنوان یک مسئولیت نظامی-اداری معرفی می‌کند.

حجاب: مظهر فضیلت حیا در اسلام

"حیا برای مرد فضیلت است، برای زن هم فضیلت است و این حیا مظاهری دارد؛ یکی از مظاهرش پوشش ظاهری است؛ یکی از مظاهرش معاشرت‌ها و مکالمات سخنورانه است که انسان در حرف زدن، در اظهار نظر کردن، در تبادل کلمات، حیا را ملاحظه کند." (بیانات در ابتدای درس خارج فقه درباره مسئله «حیا»، ۱۳۹۷/۱۲/۱۳)

این سخنرانی، حجاب را در چارچوب فضیلت حیا تبیین می‌کند. حجاب تنها یک پوشش نیست، بلکه بیانگر سبک زندگی انسان مسلمان است که در رفتار، گفتار و تعاملات نیز تجلی می‌یابد. این دیدگاه، حجاب را به عنوان بخشی از اخلاق کلی اسلامی معرفی می‌کند.

حجاب در برابر هویت‌زدگی غربی

"دفاع شما از چادر خودتان، حجاب شخصی‌تان، معارف اسلامی و دیتتان، در صحنه‌های جهانی و بین‌المللی، بدون هیچ‌گونه رودربایستی، نیازمند شجاعت و عزم راسخ است و این اقدام بسیار ارزشمند تلقی می‌شود. من قلباً و عمیقاً از تک‌تک شما، از سرپرستان این کاروان ورزشی و از بانوانی که این اصول را رعایت کردند، سپاسگزاری می‌کنم. شما در واقع از ارزش‌های ملی، از جمله چادر که به مثابه لباس ملی ماست، و همچنین از دین، حجاب و عفاف خود دفاع کردید؛ این موضوع برای من حائز اهمیت فراوان بود. این عمل شما یک اقتدار فرهنگی را به نمایش گذاشت؛ یک قدرت‌نمایی فرهنگی و نمادی از استقلال فرهنگی و اراده‌ای مستحکم بود. در دنیای امروز، نزاع اصلی، نبرد اراده‌هاست؛ هر طرفی که از ثبات و اراده‌ای قوی‌تر برخوردار باشد، در این میدان‌ها پیروز خواهد بود؛ شما در آنجا ثابت کردید که دارای توانمندی و اقتدار هستید". (بیانات در دیدار مدال‌آوران کاروان ورزشی ایران در بازی‌های پارآسیایی اندونزی، ۱۳۹۷/۰۸/۲۳)

این سخنرانی، حجاب را به عنوان نماد استقلال فرهنگی و اراده ملی معرفی می‌کند. حضور زنان ایرانی با چادر در عرصه‌های جهانی، یک اعلان جنگی علیه فرهنگ‌زدگی غربی است. این ایستادگی، نشان‌دهنده قدرت فرهنگی و ثبات هویتی ملت ایران است.

حجاب: تکلیف اجتماعی، نه صرفاً فردی

"امام در مقابل یک منکر واضحی که به وسیله پهلوی و دنباله‌های پهلوی در کشور به وجود آمده بود، مثل کوه ایستاد، گفت باید حجاب وجود داشته باشد. در مقابل همه منکرات، امام همین جور محکم ایستاد... آن کاری که در ملاء انجام می‌گیرد، در خیابان انجام می‌گیرد، یک کار عمومی است، یک کار اجتماعی است، یک تعلیم عمومی است؛ این [خطا]، برای حکومتی که به نام اسلام بر سر کار آمده

است تکلیف ایجاد می‌کند. حرام کوچک و بزرگ ندارد؛ آنچه حرام شرعی است نبایستی به صورت آشکار در کشور انجام بگیرد". (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷)

این سخنرانی، حجاب را به عنوان یک مسئله اجتماعی تعریف می‌کند. رهبر انقلاب تأکید می‌کند که گناه‌های آشکار، مسئولیت جمعی هستند و حکومت اسلامی موظف به جلوگیری از رواج آنهاست. این دیدگاه، حجاب را از حیطة خصوصی خارج و به عنوان مسئولیتی عمومی معرفی می‌کند.

حجاب: وسیله مصونیت، نه محدودیت

"اسلام به وسیله حجاب در را بر روی آن مسیری که جنس زن را به این نقطه انحراف برساند بسته؛ اجازه نداده. حجاب اسلامی وسیله مصونیت زن است؛ حجاب وسیله محدودیت زن نیست". (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷)

این سخنرانی، کارکرد محافظتی حجاب را برجسته می‌کند. حجاب، نه برای محدود کردن زن، بلکه برای جلوگیری از انحرافات اجتماعی و حفاظت از منزلت زن است. این دیدگاه، حجاب را به عنوان ابزاری آزادی‌بخش معرفی می‌کند.

استقلال فرهنگی-هویتی زن ایرانی

"در حال حاضر، زنان ایرانی با پابندی به حجاب، در حقیقت برافراشته‌کننده پرچم استقلال هویتی و فرهنگی خویش هستند؛ این بانوان دارند استقلال فرهنگی و هویتی خود را هم به خودشان اثبات می‌کنند و هم به جهان صادر می‌نمایند؛ این امر به مثابه ارائه یک پیام نوین برای دنیاست. زن امروزی این قابلیت را دارد که هم حضوری فعال در عرصه‌های اجتماعی داشته باشد و هم دارای تأثیرگذاری اجتماعی عمیقی گردد. بانوان کشور ما امروزه در حوزه‌های گوناگون چنین نقش تأثیرگذاری را ایفا می‌کنند؛ همزمان، حفظ حجاب، عفاف، رعایت تمایز میان زن و مرد، و عدم قرار گرفتن در معرض سوءاستفاده‌های جنسی از سوی مردان ناظر و زیاده‌خواه، و نیز حفظ کرامت زن در برابر تحقیر، از ویژگی‌های کلیدی زن مسلمان و زن ایرانی امروز است. البته ما یک الگوی مشخص و یک چهارچوب تئوری در این زمینه در اختیار داریم؛ برخی از بانوان ما در بالاترین سطح این الگو زندگی می‌کنند، و عده‌ای نیز در سطح متوسطی قرار دارند؛ اما به هر حال، این الگو تثبیت شده و

شالوده‌فعلیت زن ایرانی بر اساس همین مبنا استوار است" (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷)

این سخنرانی، هویت مستقل زن ایرانی را در برابر فرهنگ‌زدگی غربی معرفی می‌کند. زن ایرانی، با حجاب، الگویی جدید از زن فعال، با عفت و با هویت اسلامی-ایرانی ارائه می‌دهد. این الگو، جایگاه انسانی زن را حفظ کرده و از تحقیر جلوگیری می‌کند.

حجاب: نماد فرهنگی اسلام و ایران

"شارع مقدّس بر حکومت اسلامی تکلیف کرده است که مانع از رواج حرام الهی در جامعه بشود؛ حکومت اسلامی موظف است در مقابل حرام بایستد، در مقابل گناه بایستد. امروز ما در داخل کشور، مفتخریم به حجاب زنانمان؛ زنان ما با چادر - که یک حجاب ایرانی است؛ چادر، حجاب ایرانی است - و با حجاب اسلامی، به بالاترین رتبه‌های علمی رسیده‌اند، به بالاترین رتبه‌های هنری و فرهنگی رسیده‌اند، جزو برجسته‌ترین‌ها شدند، در مسائل اجتماعی اثرگذاری کردند؛ در عین حال خانه‌داری‌شان را هم کردند، بچه‌شان را هم تربیت کردند، شوهرداری هم کردند. این‌که ما بیاییم قوانین را همین‌طور دائم دور بزنیم برای اینکه یک جووری میل غلط انحرافی فرهنگ غربی را در کشورمان ایجاد کنیم، خطای بزرگی است؛ یک عده‌ای این خطا را می‌کنند" (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷)

این سخنرانی، چادر را به عنوان نماد فرهنگی ایرانی-اسلامی معرفی می‌کند. زنان ایرانی با این پوشش، در تمامی عرصه‌ها موفق شده‌اند و نشان داده‌اند که می‌توان هم مادر خوب بود، هم زن موفق، هم فعال اجتماعی. این تجربه، یک الگوی جامع برای زن مسلمان است.

حجاب: عزت و منزلت زن

"حجاب و عفاف و وجه تمایز میان زن و مرد، فاصله میان زن و مرد، در معرض سوءاستفاده مردان قرار نگرفتن، خود را در حدّ وسیله التناذ مردان بیگانه و زیاده‌طلب پایین نیاوردن و تحقیر نکردن، جزو خصوصیات زن ایرانی و زن مسلمان امروز است" (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، ۱۳۹۶/۱۲/۱۷)

این سخنرانی، حجاب را به عنوان ابزاری برای حفظ عزت و منزلت زن توصیف می‌کند. حجاب، زن را از تحقیر و سوءاستفاده جنسی دور نگه می‌دارد و جایگاه انسانی او را حفظ می‌کند. این دیدگاه، حجاب را به عنوان دفاع از کرامت زن معرفی می‌کند.

حجاب: آرمان شهدا

"جنگیدن از دور آسان جلوه می‌کند؛ تا کسی شخصاً خطرات میدان نبرد، صدای توپ و انفجار را تجربه نکند، عمق ماجرا را درک نخواهد کرد. جوانانی وارد این معرکه شدند و جان خویش را به خطر انداختند؛ انگیزه این اقدام در وصیت‌نامه‌های آنان آشکار است: فداکاری برای خدا، برای امام و برای حجاب. باید توجه داشت که توصیه‌های مکرر شهدا به حجاب در وصیت‌نامه‌ها، نشان‌دهنده اهمیت این حکم دینی است و نباید آرمان آنان به فراموشی سپرده شود. این جنگ با سایر درگیری‌های مرسوم دنیا متفاوت بود؛ این قضیه صرفاً یک جنگ متعارف که در آن سربازان کشته، مجروح یا زنده باز می‌گردند، نبود؛ محور اصلی این نبرد، دین، آرمان الهی، حاکمیت اسلام و اسلام انقلابی بود که این افراد را به جبهه کشاند" (بیانات در دیدار اعضای ستادهای برگزاری کنگره شهدای استان‌های کهگیلویه و بویراحمد و خراسان شمالی، ۱۳۹۵/۰۷/۰۵)

این سخنرانی، حجاب را به عنوان یکی از آرمان‌های اصلی شهدا معرفی می‌کند. جنگ دفاع مقدس، تنها یک جنگ نظامی نبود، بلکه دفاع از ارزش‌های دینی از جمله حجاب بود. این دیدگاه، حجاب را به عنوان ارثی از شهدا تقدیس می‌کند.

حجاب ورزشی: نماد افتخار ملی

"به کاروان ورزشی بازگشته از المپیک: قهرمانانی که با مدال‌آوری دل ملت را شاد کردند؛ به پهلوانانی که از حق خود بر اثر ناداوریه‌ها محروم شدند؛ به ورزشکارانی که عدم موفقیت آنان از ارزش تلاش و کوشش آنها نمی‌کاهد؛ به بانوان ورزشکاری که نشانه افتخارآمیز پوشش زن ایرانی را به رخ همگان کشیدند، به بانوی شجاعی که با حجاب کامل در پیشانی کاروان درخشید و به مربیان و پیش‌کسوتان ورزش کشور، خوشامد می‌گویم و از همه شما سپاسگزاری می‌کنم. قدر شما را میدانیم" (پیام تشکر از کاروان ورزشی ایران در المپیک ۲۰۱۶ ریو، ۱۳۹۵/۰۶/۰۲)

در این پیام، رهبر انقلاب، حجاب ورزشی را به عنوان نشانه افتخار ملی توصیف می‌کنند. حضور بانوان ورزشکار با حجاب، نه تنها یک انتخاب شخصی، بلکه یک نماد ملی است که در جهان، ایران را معرفی می‌کند.

الزامی بودن حجاب در محیط دانشگاهی

"اسلام انسان را شناخته است که حکم حجاب را داده، حکم عدم اختلاط زن و مرد را داده. اسلام من و شما را شناخته؛ [انسان] مال خدا است و [او] آفریننده ما است. اردوی مختلط یعنی چه؟ کوهنوردی مختلط، اردوی مختلط، گاهی حتی خارج از کشور! نه کار فرهنگی ماهیت دیگری دارد، مفهوم دیگری دارد. مسئولین فرهنگی دانشگاه‌ها بفهمند چه کار می‌کنند." (بیانات در دیدار رؤسای دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری، ۱۳۹۴/۰۸/۲۰)

این سخنرانی، عدم جایگاه اختلاط و رعایت حجاب را در فعالیتهای دانشگاهی تأکید می‌کند. رهبر انقلاب هشدار می‌دهند که فعالیتهای فرهنگی باید با موازین اسلامی هم‌راستا باشند، نه با فرهنگ غربی.

حجاب: معرف ملت در جهان

"این خیلی مهم است که شما [ورزشکاران] چه جور عمل می‌کنید. آن خانم جوانی که با چادر می‌رود روی سکوی قهرمانی، نشان می‌دهد که در مقابل همه‌های قابل رؤیت و غیر قابل رؤیت که به این چنین کاری در دنیا از سوی مراکز ضد فرهنگ و ضد دین و ضد عصمت و پاکیزگی صورت می‌گیرد، مقاوم است، این خانم یک شخصیتی از خود نشان می‌دهد؛ یعنی در واقع ملت خود را معرفی می‌کند." (بیانات دیدار قهرمانان و ورزشکاران مسابقات آسیایی و پارا آسیایی، ۱۳۹۳/۱۱/۰۱)

این سخنرانی، ورزشکار با چادر را به عنوان نماینده ملت در جهان معرفی می‌کند. هر حرکت او، یک پیام فرهنگی است که در برابر جریان‌های ضد دینی، هویت ایران را معرفی می‌کند.

حجاب: بستری برای تعالی، نه مانع پیشرفت

"حضور زن مسلمان ایرانی در میداين ورزشی با حفظ حجاب و حدود دینی، حضوری مقتدر و عزت‌آفرین است. دفاع علنی این بانوی ورزشکار از جمهوری اسلامی در سطح جهانی، یک امتیاز مضاعف محسوب می‌شود؛ چرا که یکی از ترفندهای ثابت جنگ روانی دشمنان، القای این ادعای نادرست است که نخبگان عرصه‌های مختلف با نظام اسلامی میانه خوبی ندارند. این اقدام، وابستگی به نظام اسلامی را از سکوی جهانی اعلام کرد. صرف حضور جوانان ورزشکار ایران اسلامی در میداين بین‌المللی ارزشمند است". (دیدار بانوی کرمانشاهی قهرمان ووشو با رهبر انقلاب، ۱۳۹۲/۰۸/۲۰)

این سخنرانی، هماهنگی بین حجاب، موفقیت و وفاداری به نظام را نشان می‌دهد. زن ایرانی با حجاب، نه تنها موفق است، بلکه وابستگی خود به نظام اسلامی را در جهان اعلام می‌کند. این حضور، تکذیبی بر جنگ روانی دشمن است.

زن فعال انقلابی: الگوی حضور هوشمند

"زنان فعال در جبهه انقلاب، یک روزی نقش‌آفرینی برجسته‌ای کردند - هم‌اندکی پیش از پیروزی انقلاب، هم در اوائل انقلاب، هم در دوران جنگ تحمیلی - و از خودشان حضور نمایانی نشان دادند؛ نگذارید حضور نمایان زنان فعال در جبهه انقلاب کمرنگ بشود. دیگران در مواجهه با انقلاب و معارضة با انقلاب سعی می‌کنند از عنصر زن و زنان کارآمد استفاده کنند؛ جبهه انقلاب، زنان کارآمد و فعال و زیان‌آور و نویسنده و عالم و دانشمند بمراتب بیشتر دارد؛ خانم‌هایی که اهل اقدامند، اهل فکرنده، اهل نگارش و نویسندگی‌اند، اهل سخن گفتنند، اهل فکر دادند، صحنه انقلاب و دفاع از انقلاب را خالی نگذارند؛ این یک نکته است". (بیانات در دیدار جمعی از بانوان فرهیخته حوزوی و دانشگاهی، ۱۳۹۲/۰۲/۲۱)

این سخنرانی، تاریخچه حضور زنان در انقلاب را یادآوری می‌کند و از کمرنگ شدن این نقش هشدار می‌دهد. رهبر انقلاب تأکید می‌کنند که زنان انقلابی، الگوهای هوشمند و فعال هستند که باید در صحنه باقی بمانند.

حجاب: تکریم و احترام به زن

"احتجاج زن، حجاب قرار دادن زن برای خود، تکریم زن است؛ احترام زن است؛ ایجاد حریم برای زن است. این حریم را شکستند و دارند روزبه‌روز هم بیشتر می‌شکنند؛ اسم‌های گوناگون هم رویش می‌گذارند. اولین یا شاید یکی از اولین آثار سوئی که این مسئله گذاشت، ویران کردن خانواده بود؛ بنیان خانواده سست شد. وقتی در یک جامعه‌ای خانواده متزلزل شد و از بین رفت، مفاسد در این جامعه نهادینه می‌شود." (بیانات در دیدار جمعی از مداحان، ۱۳۹۲/۰۲/۱۱)

این سخنرانی، حجاب را به عنوان ابزاری برای تکریم و احترام به زن معرفی می‌کند. شکستن این حریم، منجر به تضعیف خانواده و گسترش فساد در جامعه می‌شود. این دیدگاه، حجاب را به عنوان پایه‌ی ثبات اجتماعی معرفی می‌کند.

هویت اسلامی-ایرانی در ورزش جانبازان

"واقعاً همه باید قلباً از زنان ورزشکار ما که در میدانها با حجاب، با عفاف، با متانت و با وقار حاضر می‌شوند، تشکر کنند. یا همین‌طور ورزش جانبازان و معلولان؛ واقعاً حیرت‌آور است. وقتی که انسانها نگاه می‌کنند، می‌بینند این جوان دچار آسیب جسمانی، نه فقط این آسیب جسمانی توانسته او را از زندگی عادی باز بدارد، بلکه حتی او اینقدر همت و عزم و اراده قوی داشته که توانسته ورزشکار شود و در ورزش به این نقطه برسد که بیاید بر سکوی قهرمانی قرار بگیرد. این نشان‌دهنده عزم و اراده یک ملت است، این نشان‌دهنده تشخیص و هویت یک ملت است." (بیانات در دیدار مدال‌آوران المپیک و پارالمپیک، ۱۳۹۱/۱۲/۲۱)

این سخنرانی، ورزش جانبازان را به عنوان نمادی از اراده ملی و هویت اسلامی-ایرانی معرفی می‌کند. حضور آن‌ها با حجاب و عفاف، نشان‌دهنده قدرت روحی و فرهنگی ملت ایران است که حتی در برابر سخت‌ترین شرایط، ایستاده و پیروز شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی ایران با آرمان‌های بلند تمدنی خود، همواره به دنبال تعریف و تثبیت شاخص‌هایی بوده که بتواند «انسان تراز» و «جامعه تراز» مطلوب خویش را بازتولید کند. در این میان، حجاب و

عفاف، فراتر از یک حکم فردی، به کانونی برای تعریف این تراز تبدیل شده‌اند. این پژوهش با تحلیل بیانات مقام معظم رهبری، نشان می‌دهد که از منظر ایشان، حجاب و عفاف، شاخصی چندبعدی و ترازساز برای انقلاب اسلامی است که در سه ساحت کلان «هنجار اجتماعی-دینی»، «استراتژی فرهنگی-تمدنی» و «پروژه فرهنگی-تربیتی» قابل تبیین است، به طور خلاصه نتایج تحقیق در جدول شماره ۱ آمده است:

جدول ۱: خلاصه نتایج تحقیق

ردیف	مضمون پایه (نمونه‌هایی از مفاهیم کلیدی)	مضمون سازمان‌دهنده (مفاهیم کلان)	مضمون فراگیر (سطح کلان)
۱	وجوب شرعی قطعی، الزام قانونی برای همه، مسئولیت اجتماعی	حجاب به مثابه یک تکلیف فرافرادی	حجاب به عنوان یک هنجار اجتماعی
۲	مصونیت بخشی به زن، حفظ کرامت انسانی، کنترل جاذبه جنسی برای سلامت جامعه	حجاب به مثابه عامل مصونیت و کرامت	-دینی در تراز انقلاب اسلامی
۳	تحکیم بنیان خانواده، ایجاد حریم امن برای روابط زناشویی	حجاب به مثابه عامل استحکام نهاد خانواده	
۴	مقاومت در برابر تهاجم فرهنگی غرب، نماد استقلال فرهنگی، سنگر در جنگ تمدنی	حجاب به مثابه نماد مقاومت و استقلال فرهنگی	حجاب به عنوان یک استراتژی فرهنگی - تمدنی
۵	تکریم و احترام به زن، جلوگیری از تحقیر و کالاشدگی زن	حجاب به مثابه ابزار تکریم و تعالی زن	
۶	امکان پیشرفت و موفقیت در عین حفظ حجاب، الگوسازی برای زنان مسلمان جهان	حجاب به مثابه بستری برای پیشرفت و الگوسازی	
۷	رویکرد تربیتی و اجتناب از طرد، اصلاح تدریجی، تفکیک بین اصل حکم و نقص در اجرا	حجاب به مثابه یک پروژه فرهنگی-تربیتی	حجاب به عنوان یک پروژه فرهنگی و تربیتی
۸	آرمان شهدا، ادامه راه انقلاب، هویت اسلامی-ایرانی	حجاب به مثابه یک آرمان و هویت ملی-دینی	

بر این اساس باید گفت که:

حجاب به عنوان یک هنجار اجتماعی-دینی نهادینه شده

نخستین و بنیادی‌ترین سطح در اندیشه رهبری، تبیین حجاب به عنوان یک تکلیف فرافردی است. ایشان با استناد به قرآن کریم (همچون آیات ۳۱ نور و ۵۹ احزاب)، حجاب را یک «حکم مسلم شرعی» و «ضرورت شریعتی» می‌دانند که هیچ تردیدی در وجود آن جایز نیست. این نگاه، پایه دینی مسئله را غیرقابل خدشه می‌کند. اما در گام بعد، ایشان با هوشمندی، این حکم شرعی را به یک الزام قانونی برای تمامی شهروندان، صرف نظر از اعتقاد شخصی، تبدیل می‌کنند. اینجاست که حجاب از حریم خصوصی خارج و به عرصه عمومی و مسئولیت اجتماعی همه آحاد ملت و به‌ویژه نهاد حکومت (بند ۱۹: مسئولیت دولت) ارتقا می‌یابد. این سه‌گانه «تکلیف شرعی، قانونی و اجتماعی»، حجاب را از یک انتخاب شخصی صرف به یک هنجار نهادینه شده در ساختار جمهوری اسلامی تبدیل می‌کند که تجلی اراده جمعی و هویت دینی نظام است. این نگاه، پاسخ محکمی به گفتمان سکولار است که می‌کوشد دین را به حیطة خصوصی محدود کند.

بین حکمت‌های عقلانی و کارکردهای اجتماعی حجاب

ایشان جهت ختنی‌سازی روایت‌های تحریف‌شده‌ی دشمن و افزایش جذابیت این حکم الهی، بر تشریح عمیق فلسفه و کارویژه‌های حجاب تأکید می‌ورزند. نکته‌ی کلیدی در این تبیین، تمرکز بر اصل «امنیت‌سازی به جای محدودسازی» است. استعاره‌ی «دیوار حائل باغ» (بند ۲۳)، به شکلی گویا، بیانگر این دیدگاه است: دیواری که از باغ محافظت کرده و بستر شکوفایی آن را فراهم می‌سازد، همان‌گونه است که حجاب برای زن، امنیت لازم جهت رشد و بروز استعدادها را تضمین می‌کند. این مفهوم مصونیت، ابعاد متعددی دارد:

- حفاظت از کرامت و فردیت: حجاب مانع از آن می‌شود که زن به مثابه یک «ابژه» یا «کالا» در معرض دید» (بند ۹) تلقی شود. این دیدگاه، کاملاً در تضاد با رویکرد مطرح‌شده در غرب است که به زعم ایشان، با شعار آزادی‌خواهی، زن را نهایتاً به ابزاری برای ارضای نیازهای مصرفی بدل کرده است. در نتیجه، حفظ حریم توسط حجاب، موجب احیای کرامت انسانی زن می‌گردد.

- پشتیبانی از ساختار خانواده: حجاب به عنوان «حصار حفظ‌کننده‌ی کانون خانواده» (بند ۳ نظریه استحکام خانواده)، از بنیان روابط زوجین صیانت کرده و آن را در برابر نفوذ عوامل مخرب خارجی ایمن می‌سازد. رهبری هشدار داده‌اند که تضعیف این حریم، به متلاشی شدن هسته‌ی خانواده و شیوع مفاسد در پیکره جامعه منجر خواهد شد (بند ۳۳).
- ایمنی‌بخشی اجتماعی و اخلاقی: با کنترل و تعدیل کش‌های تحریک‌آمیز جنسی در محیط عمومی (بند ۲)، حجاب عمل می‌کند؛ «همانند سیستم دفاعی جامعه» در برابر آسیب‌های اخلاقی، که این امر به ارتقاء سلامت و تعالی کلیت جامعه کمک می‌رساند.

حجاب به مثابه استراتژی مقاومت و هویت‌سازی تمدنی

از منظر راهبردی، رهبر معظم انقلاب، حجاب را نه صرفاً یک حکم دینی، بلکه ابزاری حیاتی و سنگری بنیادین در نبرد نرم و هجمله‌ی تمدنی غرب تلقی می‌کنند. با الهام از اندیشه‌های بنیانگذار انقلاب اسلامی (ره)، ایشان حجاب را «بیرق مبارزه با استکبار» می‌دانند. استعمارگران به‌درستی دریافته بودند که تسلط بر جوامع مسلمان مستلزم هدف قرار دادن حجاب است (بند ۲ نظریه استحکام خانواده). از این رو، پاسداری از حجاب، معادل ایستادگی در برابر استعمار فکری و دفاع از «استقلال فرهنگی» کشور تلقی می‌شود.

این ویژگی هویت‌بخش حجاب، در عرصه‌ی بین‌المللی جلوه‌ای بارزتر می‌یابد. رهبری با استناد به نمونه‌های حضور زنان ورزشکار محجبه با چادر در عرصه‌های جهانی (مستند در بندهای ۴، ۸، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۲۸، ۳۰ و ۳۱)، این پدیده‌ها را مصداق «نمایش اقتدار ملی» و «قدرت‌نمایی فرهنگی» توصیف می‌کنند. این تصویربرداری، حامل پیام‌های مؤثری است:

- ابطال عملی فرضیه‌ی غرب: حضور این بانوان، ادعای مطرح‌شده از سوی غرب مبنی بر «تعارض میان عفت و توسعه» یا لزوم «کنار گذاشتن اصول اخلاقی برای دستیابی به موفقیت» (بند ۱۱) را کاملاً نفی می‌کند.
- سرمشق‌دهی به جهان اسلام: زنان ایرانی با عملکرد خویش، به زنان مسلمان دیگر کشورها «روحیه» تزریق کرده و مسیری نو برای پیشرفت، بدون نیاز به تبعیت از الگوهای غربی، ارائه می‌دهند (بند ۱۳ و ۱۵).

- معرفی کیستی اسلامی-ایرانی: چادر به عنوان «لباس ملی» (بند ۲۵)، به نمادی از هویت مستقل ایران در برابر پدیده‌ی «هویت‌زدایی شده‌ی غربی» (بند ۲۱) بدل شده است. در این بستر، حجاب به یک آرمان ملی و دینی (بند ۲۷) پیوند می‌خورد و پشتوانه‌ی خود را در خون شهدا مستحکم می‌یابد.

رویکرد حکیمانه و تربیتی: اجتناب از تحجر و طرد

یکی از عمیق‌ترین لایه‌های اندیشه رهبری، تفکیک دقیق میان ماهیت اصلی حکم و شیوه‌های پیاده‌سازی آن است. ایشان با قاطعیت بر *الزام شرعی حجاب* تأکید دارند، اما در برخورد با کسانی که در رعایت کامل آن کوتاهی می‌کنند، یک متد کاملاً تربیتی، انسانی و غیرطعن‌آمیز را توصیه می‌کنند (مستند در بندهای ۳، ۵ و ۶). تأکید صریح ایشان این است که این افراد نباید فوراً برچسب ضدانقلاب یا بی‌دین بخورند، زیرا بخش قابل توجهی از آنان حامیان جدی نظام محسوب می‌شوند (بند ۷). این موضع‌گیری، از یک سو با قرائت‌های خشک و افراطی که تصویری خشن از دین ارائه می‌دهند، فاصله‌گذاری می‌کند و از سوی دیگر، بستری را برای همراهی فرهنگی و اصلاح تدریجی فراهم می‌آورد. در این چارچوب، حجاب تبدیل به یک «راهبرد بلندمدت فرهنگی» می‌شود که موفقیت آن وابسته به روش‌های اقناعی، آموزشی و افزایش جذابیت درونی است، نه صرفاً توسل به زور. به طور کلی، از منظر رهبر معظم انقلاب، مقوله عفاف و حجاب به عنوان یک شاخص حیاتی برای ارزیابی سطح انقلاب اسلامی عمل می‌کند. این شاخص به طور همزمان، ابعاد گوناگونی را مورد سنجش قرار می‌دهد:

- تعهد به آموزه‌های دینی: میزان پایبندی به مبانی اسلامی.
- توانایی پایداری فرهنگی: ایستادگی مؤثر در برابر هجوم‌های تمدن غرب.
- سلامت اجتماعی و بلوغ اخلاقی: تضمین استحکام خانواده و امنیت اخلاقی جامعه.
- احقاق کرامت زن: ارائه یک الگوی متعالی در تضاد با تصویر زن به مثابه کالا در گفتمان غربی.
- بصیرت و مدیریت فرهنگی: به‌کارگیری رویکردی حکیمانه و تربیتی برای تثبیت ارزش‌ها. در این دیدگاه، حجاب دیگر یک مقوله‌ی فرعی یا مختص زنان نیست؛ بلکه به یک سرمایه عمومی، نماد هویت ملی و یک استراتژی کلان تمدنی تبدیل می‌شود. موفقیت در این

حوزه، صرفاً به معنای اجرای یک تکلیف فقهی نیست، بلکه نماد پیروزی در یکی از اصلی‌ترین جبهه‌های جنگ فکری و فرهنگی و پیشروی در مسیر ترسیم «تمدن نوین اسلامی» است. لذا، تشریح این نگاه جامع و نظام‌مند، می‌تواند راهنمای ارزشمندی برای سیاست‌گذاران، نخبگان فکری و عموم جامعه در جهت صیانت از این ارزش و تبدیل آن به یک مزیت هویتی و تمدنی باشد.

فهرست منابع

قرآن کریم.

- امام خمینی، روح الله (۱۳۷۸). صحیفه امام. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- امام خمینی، روح الله (۱۳۵۷). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- بهجت پور، عبدالکریم و احمدی بیغش، خدیجه (۱۴۰۳). سیاست گذاری‌های قرآن کریم در جامعه پذیرایی عفاف و حجاب. قرآن و علوم اجتماعی، ۴(۱۶)، ۱۴۲-۱۷۱.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد (۱۳۶۶). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دار الکتب الإسلامی.
- جعفری، محمدتقی (۱۳۶۸). حکمت اصول سیاسی اسلام. تهران: بنیاد نهج البلاغه.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۶). زن در آینه جلال و جمال. قم: اسراء.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸ الی ۱۴۰۳)، مجموعه بیانات. قابل دسترسی در پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲). اجوبه الاستفتائات. تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.
- زارع، یعقوب (۱۴۰۲). طراحی الگوی مفهومی حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن و احادیث و دلالت‌های تربیتی آن (مبنتی بر استراتژی). پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ۲۹(۱)، ۲۷-۵۱.
- زر شیخی، علیرضا؛ شایگان مهر، محمد و حسین جانزاده، فریبرز. (۱۳۹۷). بررسی حجاب در قرآن و کتب اربعه و صحاح سته. مطالعات قرآنی، (۳۵)، ۳۳۱-۳۴۸.
- ساردار، ضیاء‌الدین (۲۰۱۹). آینده تمدن اسلامی. لندن: انتشارات هاروست.
- شریعتی، علی (۱۳۵۶). فاطمه فاطمه است. تهران: حسینیه ارشاد.
- شریفی، معصومه و رفیعی، محسن (۱۳۹۹). عفاف و حجاب در متون مقدس با تاکید بر قرآن کریم. مطالعات تربیتی و اجتماعی قرآن و عترت، ۳(۵)، ۸۵-۹۸.
- شعبانپور، محمد؛ بشارتی، زهرا و ولدخانی، محمد مهدی (۱۳۹۶). تحلیلی بر حجاب و عفاف از منظر قرآن با تکیه بر مصلحت در نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبائی. اندیشه علامه طباطبائی، ۲(۶)، ۸۱-۹۹.
- طباطبائی، سید محمد حسین (۱۳۹۰ ق). المیزان فی تفسیر القرآن. بیروت: مؤسسه الأعلمی.
- کریمی، فاطمه و طالبی، بهنام (۱۴۰۰). جستاری بر تجارب زیسته دانش آموزان از حدود حجاب اسلامی. خانواده و پژوهش، ۱۸(۱)، ۱۳۷-۱۵۰.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق). الکافی. تهران: دار الکتب الإسلامیة.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق). بحار الأنوار. بیروت: دار إحياء التراث العربی.

مطهري، مرتضي (۱۳۵۷). مسئله حجاب. تهران: انتشارات صدرا.
مطهري، مرتضي (۱۳۹۷). مجموعه آثار. تهران: صدرا.
مكارم شيرازي، ناصر (۱۳۷۴). تفسير نمونه. تهران: دار الكتب الإسلامية.